

چالش کارکردی اطلاعات استراتژیک در قرن ۲۱

محمود کلامچیان

تاریخ ارائه: ۱۳۸۵/۵/۱۰

همکار علمی پژوهشکده مطالعات راهبردی

تاریخ تأیید: ۱۳۸۵/۶/۱۹

چکیده

عصر اطلاعات دربرگیرنده تغییرات و ایجاد شکاف‌های اساسی در تعبیر اطلاعات استراتژیک می‌باشد. هرچند نقش اطلاعات استراتژیک را می‌توان با مقوله‌ای به نام تصمیم مشخص کرد و رویکرد آینده‌محوری در تصمیمات استراتژیک شرط حیات استراتژی‌ها می‌باشد؛ اما کارکرد آن دو وجه مستقیم را دربرمی‌گیرد: اول شناخت و برآورد همه خبرهای اطلاعاتی که به وضع کنونی مربوط می‌شود و دوم دریافت، تحلیل، نتیجه‌گیری و تولید اطلاعات که می‌تواند به هر نحوی از غافلگیری استراتژیک در آینده جلوگیری کند. این تصویرسازی در عصر اطلاعات ما را وامی‌دارد تا ضمن شناسایی ویژگی‌های عصر اطلاعات و تبیین کارکردهای اطلاعات استراتژیک، به بیان چالش‌های فراوری آن در عصر اطلاعات بپردازیم. این چالش‌ها به ترتیب عبارتند از چالش در نوع اطلاعات، چالش در تولیدکننده اطلاعات، چالش در فضای تحلیل اطلاعات، چالش در ابزار تحلیل، چالش در نوع مشتری و چالش در نوع تهدیدات. نتیجه آنکه در عصر جدید حوزه غافلگیری به ویژه در زمینه تهدیدات بدون تهدیدگر، به مراتب برجسته‌تر، حساس‌تر و کاراتر شده است.

کلیدواژه‌ها: عصر اطلاعات، انقلاب اطلاعات، دانسته، اطلاعات استراتژیک، آینده‌محوری

مقدمه

عصر اطلاعات^۱ بر پایه تحولات فن‌آوری و خدمات اطلاع‌رسانی که در طول ۱۵ ساله گذشته رشد شگرفی داشته در نظر گرفته می‌شود. مواردی همچون استفاده گسترده از تلفن‌ها و دورنماها، استفاده تقریباً جهانی از سیستم‌های نرم‌افزاری رایانه‌ای «نقطه و فاصله»^۲، استفاده گسترده از اینترنت و شبکه گسترده جهانی دبلیو.دبلیو.دبلیو^۳، شبکه‌های خبری جهانی همچون سی.ان.ان، ام.تی.دی، فروپاشی سیستم تلفنی که بل اختراع کرده بود و رواج مجدد انبوهی از وسایل ارتباطاتی، رابطان داده‌ای که قادرند ظرف یک دقیقه تمام اطلاعات شناخته‌شده در دوره جفرسون^۴ را انتقال دهند؛ جی.پی.اس^۵، آی.اس.پی.ها، ای. تی. ام‌ها، وی‌سی آر‌ها، دی‌وی‌دی و نظایر آن.

این تحولات به گونه‌ای عمل کرده‌اند که ما ناچار به بیان این واقعیت هستیم که اطلاعات یعنی اطلاع‌رسانی^۶. بر این اساس اطلاعات استراتژیک نیز دارای ابعاد و حوزه‌های متفاوتی شده و این تفاوت حوزه‌ها و کارکردها در قرن ۲۱ چالش جدی برای اطلاعات استراتژیک در دو حوزه مفهومی و کارکردی آن ایجاد می‌کند.

بر این اساس نوشتار حاضر به این پرسش اساسی می‌پردازد که اطلاعات استراتژیک در جایگاه تولید اطلاعات تصمیم‌سازی با چه چالش‌هایی در عصر اطلاعات در دو حوزه مفهومی و کارکردی روبرو خواهد بود؟

الف. عصر اطلاعات و ویژگی‌های آن

عصر اطلاعات در دو حوزه کاملاً مجزا قابل بررسی می‌باشد. حوزه اول حوزه پایدار است که در آن ایده اساسی اطلاعات که شامل محورهای ذیل می‌باشد تغییری نکرده و ثابت و پایدار است:

-
1. Information age
  2. Point & Click
  3. www
  4. Jefferson
  5. GPS
  6. Intelligence is information

۱. اطلاعات قرار است چگونه تولید شود؟ (چرخه تولید اطلاعات)
  ۲. در روند تصمیم‌گیری‌ها چه نقشی برای اطلاعات در نظر گرفته شده است؟
  ۳. چگونه اطلاعات به عنوان ابزاری در دست حکومت به ایفای نقش می‌پردازد؟^۱
- در سه محور فوق با ثبات مفهوم و معنی روبرو هستیم و از این لحاظ تفاوتی بین عصر اطلاعات و قبل از آن وجود ندارد؛ اما در حوزه دوم که از آن تحت عنوان حوزه ناپایدار^۲ نام برده می‌شود، سه عامل اصلی عصر اطلاعات را از اعصار گذشته متمایز می‌کند:
- عامل اول** تحولات پدید آمده در عصر اطلاعات در خصوص مسایلی است که اطلاعات باید آنها را پوشش دهد. برخی از این موضوعات به مسایل سیاسی، اقتصادی یا نظامی شباهت دارند. اطلاعات این قبیل مسایل را تا پیش از این به طور سنتی پوشش می‌داد و اکنون می‌بایست با رویکردی جدید بر آن نظاره کند. نوع تهدیدات تغییر کرده و تهدیدات ذاتی جای خود را به تهدیدات عارضی داده است؛ از این رو سیستم تصمیم‌گیری را با نوعی ناکارآمدی در حوزه سیاسی، اقتصادی، اجتماعی و حتی نظامی روبرو نموده است.^(۲)
- بسیاری از موضوعات کنونی اطلاعات کاملاً از موضوعاتی که قبلاً برای ما نگران کننده بود، متفاوت است. مواردی همچون محیط زیست جهانی^۳ و جمعیت جهان^۴ از جمله این مواردند. امروز نیز قدرت‌های جدید اقتصادی و فرهنگی می‌توانند تهدیدکننده رفاه و فرهنگ جوامع در حال توسعه باشند.^(۳)
- عامل دوم** شامل تحولات آینده هم در زمینه فن‌آوری اطلاعات و هم در زمینه چگونگی استفاده افراد از این اطلاعات است. در واقع و به احتمال بسیار انقلاب خبری^۵ مهمترین عامل تأثیرگذار بر اطلاعات امروزی است. انقلاب خبری (اطلاعاتی) کنونی که حول تکنولوژی‌های اطلاعاتی به وقوع پیوسته، چهارمین انقلاب اطلاعاتی در تاریخ بشر است. اولی عبارت بود از اختراع خط در ۵۰۰۰ تا ۶۰۰۰ سال قبل و دومی اختراع همزمان حکاکی یا گراورسازی.^(۴)

---

1 . Stability Scope
2 . Unstability
3 . Global Environment
4 . Global Population
5 . Information Revolution

انقلاب سوم یعنی چاپ در ۵۰۰ سال پیش و انقلاب کنونی در تکنولوژی‌های اطلاعاتی، ارتباط انسانی را به جهت کمی و کیفی متحول ساخته است. (۵)

انقلاب حول تکنولوژی اطلاعاتی جدید موجب تغییر پارادایم تکنولوژیکی از تکنولوژی صنعتی به تکنولوژی اطلاعاتی گردیده و شبکه‌های الکترونیکی مهمترین شاخص تحولات آینده می‌باشند.

عامل سوم، در خصوص جهت‌گیری‌هایی در سیاست‌های داخلی و خارجی است که معطوف به رویکرد جدیدی از اطلاعات می‌باشد. این تحولات از اهمیت خاصی برخوردارند، زیرا این حوزه شامل روابط تحلیل‌گر - سیاستگذار^۱ می‌باشد و نگاه تصمیم‌ساز صرفاً معطوف به اطلاعات نبوده و برداشت افکار عمومی در خصوص موضوعات اطلاعاتی و قبول یا عدم قبول آن یکی از اولویت‌های جهت‌گیری‌های جدید می‌باشد. (۶)

بنابراین با توجه به عوامل پایدار می‌توان ویژگی‌های عصر اطلاعات را در سه حوزه اصلی عنوان شده یعنی نوع تهدیدات و موضوع اطلاعات، انقلاب اطلاعات و رابطه تحلیل‌گر - سیاستگذار، عبارت دانست از:

یک. منابع اطلاعات:

در عصر اطلاعات، منابع اطلاعات قابل بهره‌برداری به پنج طبقه اصلی یعنی مخازن، حاملین، حسگرها، ضبط‌کننده‌ها و پردازشگرها می‌باشد که از آنها به حسگرها^۲ و عوامل دیجیتال^۳ تعبیر می‌شود. (۷)

مخازن، رسانه‌های اطلاعات هستند که اطلاعات (صحیح و غلط) را حفظ می‌کنند. مواردی همچون حافظه انسان، حافظه رایانه، رسانه‌های چاپی، نوارها، دیسکت‌ها و نظایر اینها جزو مخازن می‌باشند. این مخازن بایستی آشیانه‌گذاری شوند. (ذخیره‌سازی در فایل)

حاملین، اشیاء یا سیستم‌های ارتباطی اطلاعات همچون گفتگوهای رودرو و سیستم‌های پستی را از مکانی به مکان دیگر منتقل و یا ارسال می‌کنند. سیستم‌های ارتباطات راه دور نقطه به نقطه، رسانه‌های پخش و شبکه‌های رایانه‌ای همچون اینترنت و شبکه‌های جمعی حسگرها

1 . Analyst - Policymacer Relations

2 . Sensors

3 . Digital agants

ابزارهایی هستند که اطلاعات را از اشیای دیگر و محیط به عنوان یک مجموعه استخراج می‌کنند. برای مثال حسگرهای انسانی، دوربین، میکروفون، اسکنر، رادار و ضبط‌کننده‌ها وسایلی هستند که اطلاعات را در مخازن قرار می‌دهند و شامل پردازش‌های انسانی، ضبط صوت و دیسک‌نویس‌ها می‌شوند.

پردازشگرهای اطلاعات، عواملی هستند که اطلاعات را دستکاری می‌کنند و شامل افراد، میکروپروسورها و نرم‌افزار و سخت‌افزارهای رایانه‌ای می‌شوند.

منابع اطلاعاتی در عصر اطلاعات با دو ویژگی حسگرها و عوامل دیجیتال، زیرساختار اطلاعات را در موضوعات جدید عصر اطلاعات (سیاسی، اجتماعی، فرهنگی، اقتصادی و نظامی) فراهم می‌سازند؛ که از آن جمله می‌توان به زیرساختارهای اطلاعات جمعی، اطلاعات مالی، اطلاعات دفاعی، اطلاعات ملی و در نهایت زیرساختار اطلاعات جهانی^۱ اشاره نمود. (۱۸) دو. ارزش‌گذاری بر منابع عصر اطلاعات:

ارزش منابع اطلاعات دو مؤلفه اصلی در عصر اطلاعات دارد که عبارتند از ارزش مبادله و ارزش عملیاتی. در ارزش مبادله سطح تأثیرگذاری منبع، صحت و درستی و قابلیت درک آن برای تصمیم‌ساز، درجه‌بندی آن را مشخص می‌سازد. (۹)

ارزش عملیاتی را منافی که از به کارگیری آن منبع به دست می‌آید، تعیین می‌کنند. ارزش یک منبع الزاماً برای دو طرف به یک اندازه نیست. برای هر بازیگر خاص، ارزش عملیاتی یک منبع به شش عامل وابسته است: علائق و تعهدات بازیگر، قابلیت‌های در دسترس بودن آن منبع، قابلیت دسترسی آن منبع برای دیگر بازیگران، جامعیت منبع و زمان آن. (۱۰) سه. بازیگران عصر اطلاعات:

بازیگران عصر اطلاعات را می‌توان به دو بازیگر اصلی تقسیم کرد: بازیگر تهاجمی که به عملیات علیه منبع اطلاعات خاصی دست می‌زند و بازیگر دفاعی که هدفش دفاع در مقابل تهاجم است. در عصر اطلاعات بازیگران تهاجمی و تدافعی بر اساس منابع پنج‌گانه، در حوزه فعالیت جنگ نرم^۲ (جنگ رایانه‌ای) قرار گرفته است. در این حوزه بازیگران بر اساس

---

1 . Global information Infrastructure

2 . Softwar

اطلاعات رایانه‌ای^۱ کنترل گردیده و با ایجاد اختلال در ارتباطات و جلوگیری از دسترسی حریف به اطلاعات سعی در تغییر توازن اطلاعات^۲ به جهت تغییر دانش برای مهاجم و یا مدافع دارند. در این حوزه بازیگران به نیروهای داخلی (کارمندان، کارمندان اسبق، پیمانکاران و تمامی کسانی که دسترسی داخلی به منابع اطلاعات یک سازمان دارند)، هکرها (استراتژی رخنه رایانه‌ای)، جنایت‌کاران سازمان‌یافته (دلالتان اطلاعات و فروشندگان نرم‌افزارهای خصوصی)، شرکت‌ها (به جهت جستجوی اسرار رقبا و یا سرقت اسرار تجاری آنها از طرق غیرقانونی)، ادارات دولتی (ادارات پلیس، آژانس‌های اطلاعات که جزو بازیگران تهاجمی برای برقراری امنیت جهانی می‌باشند) و تروریست‌ها (تروریسم رایانه‌ای^۳ که دربرگیرنده هرگونه نفوذ و اخلال رایانه‌ای علیه شبکه‌های رایانه‌ای و اینترنتی یک سازمان یا کشور می‌باشد)، تقسیم می‌شوند. (۱۱)

چهار. کاهش جامعیت:

جامعیت منابع اطلاعاتی و خود اطلاعات در عصر اطلاعات با سه رویکرد اخلال، نفوذ و جعل، دستخوش تغییر و تحولات شدیدی می‌شود. در اخلال محتوی منابع اطلاعاتی همچون اسناد، سوابق حساب بانکی و صفحات وب، جدول‌های خط سیر شبکه تغییر می‌یابد و از بین رفتن جامعیت باعث عدم دسترسی به خدمات می‌شود. در نفوذ، به فضای اطلاعات دفاع توسط جاسوسی‌ها، هکرها و دیگر اشخاص غیرمجاز اشاره می‌شود. نفوذ می‌تواند رخنه‌ای (فیزیکی - مجازی) باشد که در آن جاسوس را وارد سیستم حریف کرده و یا نوعی جلب (فیزیکی - مجازی) باشد که در آن با منبع کردن یکی از عناصر، اجزاء یا اشخاص، آن سیستم را در راستای منافع خود هدایت می‌کنیم. در جعل، اشاره به عملیاتی است که به ایجاد اطلاعات کذب پرداخته و در آن جامعیت ابزار حامل اطلاعات پایین آورده می‌شود. مواردی همچون سرقت هویت، جعل و تقلب می‌تواند در دو رویکرد تغییر و مخدوش شدن، مطرح گردد. (۱۲)

---

1 . Computer Information
2 . Information Balance
3 . Cyber Terrorism

پنج. قدرت اطلاعات^۱:

قدرت اطلاعات که به آن پنجمین بعد قدرت (۱۳) و یا قدرت نرم گفته می‌شود، در عصر جدید خود را بر بخش‌های مختلف جوامع تحمیل کرده و برخی از زیرساختارهای ابعاد دیگر قدرت را متحول ساخته است.

قدرت نرم یا قدرت اطلاعات عبارت است از توانایی دستیابی به خواسته‌های مطلوب از طریق جلب حمایت‌ها و توجیه به جای اعمال فشار. قدرت نرم بر خواست و عقاید و فرهنگ افراد استوار است. یکی از ابزارهای مهم قدرت نرم ارتباطات و تکنولوژی‌های ارتباطی است که در عصر اطلاعات در حال رشد و پیشرفت می‌باشد. (۱۴) قدرت نرم با داشتن پنج شرط قابلیت تحقق می‌یابد: ۱. در کنار قدرت نرم از قدرت سخت نیز استفاده شود. ۲. قدرت نرم در زمان ممکن و مناسب اعمال شود. ۳. در هنگام اعمال قدرت نرم حقوق سازمان‌های غیردولتی محترم شمرده شود. ۴. در قدرت نرم بحث یکجانبه‌گرایی و تک‌محوری مردود باشد. ۵. قدرت نرم بر افکار عمومی تأثیر می‌گذارد نه بر فیزیک جسمانی آنها.

شش. غلبه فضای مجازی بر فضای واقعی:

عصر اطلاعات، عصر و فضای مجازی است. کلیه ارتباطات در این فضای جدید شکل می‌گیرند. روابط از حالت صورت به صورت یا مکالمه‌های فرکانسی به صورت حضور در اتاق‌های مجازی و با تصویرسازی آنی^۲، این امکان را متصور می‌سازد که حداکثر افزایش کاربران در حداقل گنجایش و ظرفیت مکانی فراهم گردد. به عبارت بهتر ما درگیر صحنه‌های جدید، زیرساخت‌های جدید و انواع منازعه و نظارت‌های جدید از طریق فضای مجازی می‌باشیم.

در این فضا جنگ‌ها با روایت جنگ رایانه‌ای و جرائم در حوزه رایانه و اینترنت شکل می‌گیرند و سایت‌ها، وبلاگ‌ها و در یک کلام، رسانه‌های الکترونیکی، هم از نظر فضای فعالیت و هم مجموعه محتویات غلبه می‌یابند. (۱۵)

---

1 . Information Power

2 . online

هفت. آمادگی برای جنگ فرهنگی:^۱

در عصر اطلاعات جنگ و صلح، حمله و دفاع و شکست و پیروزی، معنایی جدید می‌یابند و امکان درک و مشاهده مرز فیما بین وجود ندارد. ضربه‌پذیری در این عصر به معنای از پای درآمدن نیست بلکه به معنای استحاله و در خدمت دشمن قرار گرفتن است. بنابراین مفاهیم جدید بایستی تصویرساز عصر جدید باشند. یکی از این مفاهیم، جنگ فرهنگی است؛ که در آن نیاز به طی شدن چند نسل برای تغییر فرهنگی متصور نمی‌باشد؛ بلکه در یک پروسه کوتاه مدت (حداکثر ۱۰ ساله) فرهنگ مسلط به پاره فرهنگ (ایجاد خرده فرهنگ و استحاله فرهنگی) تبدیل شده و فرهنگ مسلط مهاجم به جای آن می‌نشیند. رویکردی که تصویری وحشتناک از غلبه قدرت نرم بر کارکرد منطق بشری ارائه می‌کند. (۱۶)

هشت. حوزه‌های تهدید نوین:

هفت حوزه تهدید در عصر اطلاعات با کارکردهای ویژه آن قابل تصور است:

۱. حوزه ملی^۲، دولتی و شهری: احتمال مخفی‌کاری در این حوزه از درصد پابینی برخوردار است، چرا که اطلاعات به صورت جریان آزاد در اختیار عموم مردم می‌باشد. بنابراین احتمال جاسوسی‌های فیزیکی در این حوزه کم می‌شود؛ اما ورود جاسوسی‌های الکترونیکی به دلیل شرایط مساعد فراهم می‌گردد. در این فضا افراد گمنام خطرناکتر از دشمنان شناخته شده می‌باشند.

۲. حوزه‌های نظامی^۳: حفاظت الکترونیکی و بهره‌گیری از سیستم‌های حفاظتی همچون PKI^۴ در دستور کار قرار می‌گیرد و سیستم‌های حفاظت فیزیکی و انسانی کارایی خود را از دست می‌دهند. بنابراین تکنولوژی برتر حفاظت بالاتری را تأمین می‌کند.

۳. حوزه مجریان قانون^۵: (سازمان‌های انتظامی و قضایی شامل ایترپول، نیروهای انتظامی، پلیس‌های محلی و مانند آن)

---

1 . Culture war
2 . National Scope
3 . Military
4 . Public key Infrastructure
5 . Law Enforcement

جمع‌آوری اطلاعات توسط این حوزه انجام می‌گیرد و هرچند این اطلاعات در جریان آزاد واقع نمی‌شوند؛ اما می‌توان با به کارگیری جنگ رایانه‌ای آنها را به دست آورد. از این رو فعالیت مداوم حوزه مجریان قانون در جنگ نابرابر رایانه‌ای به تصویر کشیده می‌شود.

۴. حوزه تجارت^۱: هیچ اطلاعاتی از مشتریان محفوظ نمانده و حتی اگر کارفرما بر آن اهتمام ورزد، به دلیل وجود نفوذگرهای قوی، تهدید آشکارسازی تجارت جلوه می‌کند.

۵. حوزه علمی و تحقیقاتی^۲ (پروژه‌ها و آموزش): در این حوزه کشورهای صاحب علم و تکنولوژی، اطلاعات خود را تحت شرایط خاص به فروش رسانده و روابط خاص می‌تواند در قیمت‌گذاری آن مؤثر باشد. از این رو جنگ علم^۳ به کشورها و دولت‌ها تحمیل می‌گردد.

۶. حوزه سازمان‌های غیردولتی^۴: سازمان‌های غیردولتی خود به جمع‌آوری و تحلیل اطلاعات دست زده و به عنوان منبع اطلاعات طبقه‌بندی شده عمل می‌کنند. از این رو اطلاعاتی که باید حفاظت شود تا برای عموم قابل دسترس نباشد، زمینه‌های تهدید جدیدی را فراهم می‌کند.

۷. حوزه‌های مدنی، صنعتی و مذهبی^۵: تکرر سایت‌های حقیقی و حقوقی و ترسیم تفکرات، معاملات و قومیت‌های بدون مرز می‌تواند کانال انتقال اطلاعات فراوان و ایجاد هیجان‌ات ملی، صنعتی و حتی مذهبی گردد. در این خصوص حوزه‌های تأثیرگذار در جنبش‌های اجتماعی بار امنیتی تهدیدزا برای کشورهایی دارند که یکدستی نژادی، قومی و حتی یکدستی در رویکردهای تولیدی و تجاری در آنها مشهود می‌باشد. (۱۷)

نه. رابطه تحلیل‌گر اطلاعات در سیستم آگاهی‌دهی سریع اطلاعات^۶ با سیاست‌گذار: فرم‌دهی اطلاعات به صورت سیستم آگاهی‌دهی سریع اطلاعات (۱۸) و دسته‌بندی متناسب با درجه‌بندی حقیقی وقایع، می‌تواند ترسیم‌کننده رابطه جدیدی بین تحلیل‌گر و سیاست‌گذار باشد. لذا تحلیل‌گران در عصر جدید باید به نکات ذیل توجه کنند:

-
- 1 . Business
  - 2 Academic
  - 3 . Science war
  - 4 . Wgo: Non Government organization
  - 5 . Relcigions & clans
  - 6 . RfK: Rapid knowledge Information

۱. زمان در عصر اطلاعات بعد مهمی برای تحلیل و تحلیل‌گر می‌باشد.
  ۲. هنگام جستجو داده‌ها نباید به رمز باشند.
  ۳. روش‌های تحقیق و آموزش باید متناسب با عصر اطلاعات انتخاب شود.
  ۴. تعقیب و پاسخگویی و پرسش و پاسخ به یک بخش بسته و ایزوله محدود نشده و باید در همه حوزه‌ها تعمیم یابد.
  ۵. امکان همکاری دیگر تحلیل‌گران و نظریه‌پردازان در حوزه‌ها و محیط‌های مختلف (فضای مجازی) فراهم باشد.
  ۶. در بسیاری از موارد نکات کوچک و جزئی نسبت به موضوعات بزرگتر از اهمیت بیشتری برخوردارند.
  ۷. کشف پاسخ صحیح یا به کارگیری سناریوی پرسش و پاسخ که حکم پل ارتباطی بر روی شکاف فیما بین کشف پاسخ اطلاعات و به کاربردن آن (در شرایط واقعی) را داراست، در دستور کار قرار می‌گیرد.
  ۸. تکنیک‌ها و روش‌های پرسش و پاسخ بر نحوه سازماندهی، دریافت، آنالیز، دسته‌بندی، برقراری ارتباط بین اجزاء و پاسخگویی به جهت ویژگی‌های فضای مجازی و اینترنتی از پیچیدگی‌های مختلف و متعددی برخوردار است.
- بنابراین می‌توان گفت رابطه تحلیل‌گر و سیاست‌گذار بر روابط شبکه‌ای و ترکیب تحلیل‌های چندگانه بنا می‌گردد.

ب. کارکردهای اطلاعات استراتژیک

اگر اطلاعات استراتژیک به معنای اطلاعات برآوردشده منسجم و فراگیر در همه جنبه‌های درازمدت و کنونی امنیت ملی در نظر گرفته شود، می‌توان گفت این نوع اطلاعات، ارتباط ویژه‌ای با تصمیم‌ساز استراتژیک، و فرموله‌کردن و اجرای سیاست و استراتژی در سطح ملی خواهد داشت. (۱۹)

در این صورت اطلاعات استراتژیک به اطلاعات ارزیابی شده در چارچوبی منسجم و فراگیر اطلاق می شود که می تواند تمامی جنبه های زمانی و مکانی امنیت ملی یک نظام را در برگیرد.

بر این اساس می توان کارکردهای اطلاعات استراتژیک در عصر اطلاعات را به صورت ذیل برشمرد:

یک. آینده پژوهی (پیش بینی روش های آتی).

اطلاعات استراتژیک در عصر اطلاعات بر دو حوزه اساسی یعنی اطلاعات برآوردی^۱ و اطلاعات هشداردهنده^۲ متمرکز می گردد. در اطلاعات برآوردی، ارزیابی با نگاه به آینده و داوری پیش بینانه آرایه و سعی می شود تحولات آینده اجتماع در محیطها و موضوعات امنیت ملی پیش بینی و نتایج آن تحلیل گردد. هدف از اطلاعات برآوردی آن است که بدانیم چه چیز ممکن است اتفاق بیافتد؟

در اطلاعات هشداردهنده، برجسته نمودن تهدیداتی که منافع ملی را به خطر می اندازد، به منظور اقدام مؤثر مد نظر می باشد. هدف از اطلاعات هشداردهنده آن است که ببینیم آیا یک رویداد در حال وقوع است؟

بنابراین در کنار رابطه ترکیبی محصول - مشتری، بُعد زمانی هم مطرح می باشد. در سطح اطلاعات استراتژیک دو زمان حال و آینده به تصویر کشیده می شود. زمان حال عموماً بر حسب ماه سنجیده می شود. آینده به مفهوم هشداردهندگی عموماً حدود دو سال در نظر گرفته می شود و آینده مربوط به تصمیمات در سطح سیاست گذاری گسترده و توسعه توانمندی ها، معمولاً دو تا پنج سال را دربرمی گیرد. (۲۰) در محور آینده پژوهی در عصر اطلاعات، این مسأله که چقدر گذشته و حال در تحلیل آینده تأثیر دارد، دارای اهمیت اساسی می باشد.

دو. شکل دهی به اندیشه های اولیه در پشتیبانی مستقیم از حوزه سیاست گذاری.

تحلیل گر اطلاعات استراتژیک، در حوزه سیاست گذاری با کارشناسی اساسی و عمیق، اخبار دارای منابع کامل و دقیق را برای تولید ارزیابی هایی که ارزش افزوده مشخص برای

---

1 . Estimative Intelligence

2 . Warning Intelligence

تلاش‌های سیاست‌گذاری به منظور حفظ و پیشبرد منافع امنیتی کشور را فراهم می‌سازد، به کار می‌برد. (۲۱) برای تحقق این امر، تولیدکنندگان اطلاعات استراتژیک باید منحنی یادگیری^۱ و چرخه‌های تصمیم‌گیری^۲ سیاست‌گذاران را در عصر اطلاعات شناسایی و با بالابردن کارایی خود، آنها را در امر تصمیم‌سازی پشتیبانی نمایند.

سه. رضایتمندی مشتری (ایجاد رابطه بین تحلیل‌گر و مشتری).

نمادهای آینده‌نگر و شاخص‌های ترکیبی آینده‌نگر، رابطه تحلیل‌گر و مشتری را مشخص می‌سازند. برای ایجاد رضایتمندی مشتری تحلیل‌گران اطلاعات استراتژیک باید خود را ملبس به ویژگی‌هایی نمایند که از آن جمله است:

۱. در مورد فرایند سیاست‌گذاری کسب آگاهی کنند و مشتریان کلیدی سیاست‌گذاری امنیت ملی را به خوبی شناسایی و درک نمایند.
۲. صرفاً بر اساس حقایق عینی و مسلم در مورد مسایل پیچیده حکم کنند و تعصبات اساسی و ناخودآگاه خویش را در این امر دخالت ندهند.
۳. کنترل خطرات دوگانه تعصب ذاتی و ادراکی هنگام تولید اطلاعات استراتژیک و پیش‌بینی نتایج نامطمئن، نیازمند شرکت فعال در ساختار تحلیلی و نیز در تفکر گروهی و انتقاد جدی از خود است.
۴. تلاش برای متقاعدکردن سیاست‌گذاران ارشد در این مورد که واحد تولید اطلاعات کار خود را در ارزشیابی شواهد به نحو کامل انجام داده و نبود اطلاعات کافی، اختلال در نوع اطلاعات را حادث گردیده است.

چهار. کمک به تصمیم‌گیری در سطحی یکپارچه و مشترک.

اطلاعات استراتژیک در عین حال که اغلب محصولی در جهت سطح خاصی از تصمیم‌گیری تعریف می‌شود، شامل فعالیت هماهنگ‌سازی نیز هست. اما سطح این اطلاعات، با موضوع تصمیم‌گیری و تصمیم‌سازی استراتژیک و صورت‌بندی و اجرای سیاست‌ها و

---

1 . Learning Curves

2 . Decision Cycles

استراتژی در سطح ملی سر و کار دارد. بنابراین، کارکرد ویژه اطلاعات استراتژیک در ارتباط با مقوله‌ای به نام تصمیم است.

امروزه در دنیا تصمیم‌سازان در تلاش هستند تا بدانند افرادی که بازیگران مؤثری در کشورها، سازمان‌ها یا گروه‌های ایدئولوژیک هستند، از چه ویژگی و توانایی‌هایی برخوردار می‌باشند. مسأله‌ای که در اطلاعات استراتژیک از اهمیت بسزایی برخوردار است، مکانیزم تأثیرگذاری این نوع اطلاعات بر حوزه تصمیم‌سازی است. به بیان دیگر اطلاعات استراتژیک بایستی در تصمیم‌ساز باور استراتژیک ایجاد کند و او را به اعمال و اجرای تصمیم به صورت قاطع متقاعد سازد. (۲۲)

پنج. برآورد ریسک‌پذیری فعالیت‌های آتی.

از دیگر کارکردهای اطلاعات استراتژیک، برآورد خطرپذیری فعالیت‌های آتی است که از آن به ریسک‌پذیری تعبیر می‌شود. در این رویکرد ضمن شناسایی نقاط قوت و ضعف درونی خود و فرصت‌ها و تهدیدات بیرونی، استراتژی‌های حاصل آمده با تخمین و برآورد خطرپذیری مشخص می‌گردد. بهره‌گیری از روش SWOT (۲۳) در برآوردهای اولیه در تنظیم استراتژی برتر مفید می‌باشد. در عین حال از دهه ۱۹۹۰، ترازیبی^۱ در برآورد صحیح ریسک‌پذیری به کمک اطلاعات استراتژیک آمد. (۲۴) هدف مهم در ترازیبی شناسایی نمونه‌هایی از «بهترین اقدامات»^۲ بوده است. ترازیبی که از کانون شرکت‌های تجاری شروع و هم‌اکنون در انواع سازمان‌ها و حتی نظام‌های سیاسی کاربرد دارد، به دو دسته تقسیم می‌شود. ترازیبی فرایند^۳، که عبارت است از مقایسه فعالیت‌ها و سیستم‌های مورد استفاده و ترازیبی عملکرد^۴ (هدف) که بیشتر بر پیامدها تأکید دارد. می‌توان گفت که ترازیبی، یادگیری از طریق مقایسه را میسر می‌سازد، چالش‌های رقابتی اجتماعی را برآورد می‌کند، به پشتیبانی از تدوین هدف‌ها کمک می‌نماید و در یک جمله، برآورد ریسک‌پذیری فعالیت‌های آتی را فراهم

---

1 . benchmarking
2 . Best practice
3 . Process bench marking
4 . Performancecrgt benchmarking

می‌آورد. در عین حال یک شرط اساسی در ترازایی باید رعایت شود و آن این است که سازمان به صورت ارگانیک نگاه شود و نه مکانیکی. شش. جهت‌گیری‌های اطلاعات استراتژیک.

یکی دیگر از کارکردهای اطلاعات استراتژیک جهت‌گیری‌های آن است. تا قبل از عصر اطلاعات، جهت‌گیری اطلاعات استراتژیک بر اساس مفهوم اطلاعات^۱، سمت و سوی سازمان‌های اطلاعاتی و امنیتی را در خصوص منافع نظامی و امنیتی کشورها تأمین می‌کرد. اما در عصر اطلاعات با یک پارادوکس واژه‌ای روبرو شویم و آن تغییر جهت اطلاعات استراتژیک^۲ به دانسته‌های استراتژیک^۳ است. هرچند در نگاه اول به نظر می‌رسد حوزه عمل و فعالیت دانسته، محدودتر باشد؛ اما می‌توان دانسته استراتژیک را مجموعه‌ای ترکیبی، سازوار و منعطف از گرایش‌ها، تجارب، داده‌ها، ارزش‌ها و مهارت‌ها دانست که پس از انقلاب اطلاعاتی و ورود به عصر اطلاعات معنی و مفهوم یافته است. این در حالی است که اطلاعات استراتژیک مفهومی قدیمی‌تر و مستقل در حوزه‌های نظامی و اطلاعات می‌باشد.

همچنین اطلاعات استراتژیک در چارچوب مفاهیم مربوط به امنیت ملی تعریف می‌شود؛ اما دانسته‌های استراتژیک با سطوح سیاسی و پایین‌تر از آن مرتبط است. (۲۵)

با تغییر و گسترش حوزه‌های امنیت ملی و برجسته‌شدن حوزه‌های اقتصادی، سیاسی، اجتماعی و فرهنگی و حتی زیست‌محیطی در مقابل نظامی، به نظر می‌رسد رویکرد پیش گفته به صورت مدار خطی ذیل از مدیریت اطلاعات استراتژیک به سمت دانسته‌های استراتژیک در حال تکامل باشد:

مدیریت اطلاعات استراتژیک ← دانش استراتژیک ← دانسته‌های استراتژیک

از این‌رو در جهت‌گیری‌های جدید اطلاعات استراتژیک، دانسته استراتژیک سطح وسیع‌تری از نیازهای امنیتی کشور را دربرگرفته است.

---

1 . Intelligence
2 . Strategic Intelligence
3 . Strategic Information

ج. چالش‌های کارکردی اطلاعات استراتژیک در عصر اطلاعات

مسایلی چون فنا و بقاء، جنگ و صلح، امنیت و تهدید، مفاهیم اساسی و به عبارتی هسته مرکزی مباحث اطلاعات استراتژیک را تشکیل می‌دهند. از این‌رو به طور خلاصه می‌توان گفت که تحول در اطلاعات استراتژیک، تحول در روش‌های پژوهشی نسبت به مفهوم قدرت و تجلی قدرت در یک سازمان، گروه و حتی یک فرد می‌باشد. در عین حال آنچه در هر دو دوره (قبل از عصر اطلاعات و عصر اطلاعات)، ثابت مانده، همان عناصر اصلی اطلاعات استراتژیک یعنی ارزیابی از میزان تهدیدات دشمن، میزان توانمندی‌ها و از همه مهمتر شیوه‌های جمع‌آوری اطلاعات است به گونه‌ایی که امکان غافلگیری را از دشمن سلب نماید، و در صورت ناگزیر شدن به مقابله، امکان غافلگیری حریف را در حد لازم و ممکن افزایش دهد. بنابراین چنانکه شرمین کنت بیان می‌کند: «اطلاعات استراتژیک دانشی است که مبنای روابط خارجی ملت‌ها در زمان جنگ و صلح می‌باشد.» از این‌رو موضوع اطلاعات استراتژیک مربوط به حوزه امنیت است و چنانچه این حوزه گسترش کارکردی و مفهومی یابد، اطلاعات استراتژیک نیز مشمول این گسترش سطح کارکردی و مفهومی خواهد شد.

۱. چالش در نوع اطلاعات

در دوره‌ای که ویژگی آن توزیع اطلاعات است و اکثر تخصص‌ها در بخش خصوصی قرار دارد، اطلاعات مفهومی تناقض‌آمیز می‌باشد که ما را با دو دسته اطلاعات باز و بسته روبرو می‌سازد. اطلاعات باز حوزه‌های میان دانش و فن‌آوری را شامل می‌گردد و حوزه بسته ما را با اطلاعات طبقه‌بندی دولتی مواجه می‌سازد.

ایده فن‌آوری، اطلاعات بهنگام، اطلاعات به مقدار کافی، به روز بودن اطلاعات، اطلاعات کمکی (امکان جستجو و بازیابی اطلاعات به صورت Online) و مانند آن، محورهایی هستند که از یک طرف حوزه دانستن را به تصویر می‌کشند و جوامع را در برابر حق دانستن به جوامع پرسشگر و پی‌جوی تبدیل می‌کنند و از طرف دیگر حوزه اطلاعات طبقه‌بندی را که منافع امنیتی کشور را به خطر می‌اندازد (در صورت افشا)، مشخص می‌کنند. از آنجا که داده‌های

اولیه در منابع آشکار^۱ به وفور یافت می‌شود و سیستم‌های تحلیل‌گر شخصی و نرم‌افزاری نیز به راحتی در خدمت افراد درآمده، ترسیم خط تفکیکی بین اطلاعات خام^۲ و اطلاعات خاص^۳ و یا اطلاعات غیرطبقه‌بندی و طبقه‌بندی‌شده متصور نمی‌باشد و این چالش افشای مداوم اطلاعات را به وجود می‌آورد.

۲. چالش در تولیدکننده اطلاعات

شاید بتوان گفت اساسی‌ترین تهدیدی که متوجه صلح و سعادت بشری است، ناشی از شکاف دائمی میان سیاست‌گذاران (صاحبان قدرت) با متخصصان و شرکای بخش خصوصی (صاحبان دانش) و بخش دولتی (اطلاعات طبقه‌بندی شده) است. بخش خصوصی (فن‌آوری اطلاعات) درصدد ایجاد جریان آزاد اطلاعات^۴ و روزآمدی آن برای سیاست‌گذاران و افکار عمومی می‌باشد، در حالی که اطلاعات طبقه‌بندی‌شده دولتی با ایجاد چرخه تخصصی جمع‌آوری^۵، تجزیه و تحلیل^۶، تولید^۷ و توزیع و انتشار^۸ اطلاعات روند تولید اطلاعات طبقه‌بندی‌شده را دنبال می‌کند و درصدد ایجاد سیستم‌های هوشمند دسترسی اولیه به اطلاعات حیاتی، ابزار تحلیل‌گر پیشرفته (ورژن‌های جدید) و تحلیل‌گران تخصصی در عصر اطلاعات است تا بتواند با بخش خصوصی رقابت منطقی داشته باشد.

۳. چالش در فضای تحلیل اطلاعات

-
- 1 . Open sources
  - 2 . Information
  - 3 . Intelligence
  - 4 . Open Information trend
  - 5 . Couention
  - 6 . Analysis
  - 7 . Product
  - 8 . Distribute

در عصر اطلاعات چالش فضای تحلیل به تغییر روند از فضای واقعی^۱ به فضای مجازی^۲ منجر شده است. تکنولوژی ارتباطی و اطلاعاتی جدید محیطی را ایجاد می‌کند که عموماً به فضای سایبری^۳ تعبیر می‌گردد. فضایی که به صورت تکنولوژیکی خلق شده و جهان مجازی^۴ مجازی^۵ نامیده می‌شود. در این فضا مرز سرزمینی منشأ اثر وجود ندارد و هیچ اقتدار و نظارت نظارت واحدی بر آن حکم نمی‌راند. تکنولوژی به کار گرفته شده در این فضا شبکه‌ای از نوع شبکه‌های الکترونیکی دارای معمای باز بوده و اساساً به صورت باز^۶ و قابل دسترسی در سطح عمومی طراحی شده است. کاربر آن عمومی و دارای تخصص و هوش به کارگیری داده‌ها می‌باشد. نوع معماری شبکه نیز بسته به موضوعات، قابل تغییر به حوزه‌های باز و عمومی، و بسته و تخصصی، دارای لایه‌های ضریب محیط‌های پیچ در پیچ و بدون راهنماست. شرایط تسهیل‌ساز برای دولت‌ها تا حدی میسر بوده و غالباً از روند تصمیم‌سازی آنها خارج و در اختیار اشخاص و گروه‌های حقیقی قرار داشته و منع‌کنندگی نهادی دولتی در آن کمتر مورد نظر می‌باشد. به بیان بهتر جهان مجازی، جهان بدون مرز و کنترل ملی است.

در چنین فضایی، بخش خصوصی بیشترین تأثیرگذاری را دارد و بخش دولتی باید خود را هم‌سطح افکار عمومی و کاربرها نماید تا بتواند زمینه‌های تحلیل و تأثیرگذاری را فراهم آورد. در این فضا مهره‌های مورد نظر سیاست‌گذاران، بی‌شبهت به بازی دومینو نیست و استقرار داده‌های مورد نیاز همچون کارت‌های دومینو می‌ماند که در صورت رعایت فاصله و محاسبه پیچ‌ها به بالاترین امتیاز (یعنی ۱۰/۰۰۰) دست می‌یابد، و در صورت خطا و هم‌پوشانی^۶ آنها، از امتیازها کسر می‌گردد. روند قبول تحلیل در فضای جدید توسط سیاست‌گذار نیز به عینه شبیه این رویکرد امتیازدهی می‌باشد که خود چالشی به نام فضای تحلیل اطلاعات را به وجود می‌آورد.

---

1 . Real Space
 2 . Virtual Space
 3 . Cyberspace
 4 . Virtual World
 5 . Open
 6 . Overlap

۴. چالش در ابزار تحلیل

تا قبل از ورود به عصر اطلاعات، بخش‌های دولتی با در اختیار داشتن قدرت قبض و بسط تکنولوژی برتر، خود عملاً در مقام بهره‌گیری آخرین تکنولوژی‌ها و ابزارها برآمده و در مراحل دوم و سوم، آن را در اختیار بخشی از توده مردم قرار می‌دادند؛ اما در عصر اطلاعات اخبار مربوط به تکنولوژی‌های برتر تا حد زیادی از دست واحدهای دولتی خارج و عرصه واحدهای خصوصی گسترش یافته است. بنابراین در جریان سریع تحولات، در کنار جریان آزاد اطلاعات با جریان آزاد تکنولوژی و ابزار تکنولوژی نیز روبرو می‌باشیم.

از طرف دیگر تنوع ابزار تحلیل و کمبود کارشناسان دولتی در این حوزه، بستر بسته و محفوظ فن‌آوری اطلاعات در خدمت واحدهای دولتی را از قبضه کارشناسان دولتی خارج و کارشناسان خصوصی را نیز به این صحنه وارد نموده است.

بنابراین دو عامل گسترش سطح ابزار تحلیل توسط بخش خصوصی و پرورش کاربران تحلیل‌گر در این بخش، یکی دیگر از چالش‌های اطلاعات استراتژیک در عصر اطلاعات است.

۵. چالش در نوع مشتری

ایجاد فضای مجازی و یا جهان مجازی در تفکیک مشتری نیز ایجاد اشکال نموده است. در عصر اطلاعات دو بازیگر یا مشتری اساسی قابل تصور است. «مشتری واقعی»^۱ که با معرفی شناسنامه واقعی خود درصدد است تا از امکانات، ویژگی‌ها و مزیت‌های فضای جدید استفاده کند و «مشتری گمنام واقعی»^۲ که با معرفی کاذب خود سعی در بهره‌گیری از امکانات، ویژگی‌ها و مزیت‌های فضای جدید با گمنامی کامل دارد. هر دو مشتری تأثیر بسزایی در عصر اطلاعات دارند و اطلاعات استراتژیک برای هر دوی این مشتریان بدون حد و مرز واقعی مطرح می‌گردد؛ چرا که حضور تحلیل‌گران شخصی و خصوصی و ابزار تحلیل در دست این عناصر، می‌تواند آنها را به مشتری گمنام اطلاعات استراتژیک بدل سازد.

1 . Real Consumer
2 . Anonymous Consumer

۶. چالش در نوع تهدیدات

در عصر اطلاعات تهدیدات به دو دسته تهدیدات با تهدیدگر و تهدیدات بدون تهدیدگر تقسیم می‌شود.

منظور از تهدیدات با تهدیدگر، تهدیداتی است که در آن انگیزه، هدف، حوزه، دامنه، بازیگر، زمان و عامل تهدید مشخص می‌باشد و صحنه رقابت بین چند بازیگر کاملاً روشن و مشخص است. از آن جمله می‌توان به تهدیدات زیر در عصر اطلاعات اشاره کرد.

یک. واحدهای (کشورهای) شورشگری: منظور واحدها، کشورها و یا قدرت‌های نظامی‌ای هستند که با بازیگر اصلی (رقیب) قدرت مقابله روبرو نداشته (به دلیل ضعف تکنولوژی، نیرو، امکانات، طرح و برنامه) و با توجه به ناچیز بودن قدرت از رویکردهای غافلگیرانه جدید در فضای مجازی استفاده می‌کنند.

این واحدها از ویژگی‌هایی همچون بیگانه بودن با زندگی بین‌المللی، یکپارچگی نسبی و رهبران دیکتاتور یا کاریزما برخوردار بوده و به دلیل اتخاذ رویکرد تخصص‌محوری چنان پیشرفت می‌کنند که قادر به دستیابی به سلاح‌های خطرناک خواهند شد. برای نمونه می‌توان رژیم صدام حسین در عراق پس از جنگ دوم خلیج فارس (۱۹۹۱) را مثال زد.

دو. تروریسم نوین: در هدف‌شناسی تروریسم پیشین، تروریست‌ها اهداف سیاسی خاصی را در نظر داشتند، لذا بایستی نقش خود را آشکار می‌ساختند و همین امر انتقام‌گیری از آنها و کشورهای حامی آنها را امکان‌پذیر می‌ساخت؛ اما تروریسم جدید که از آن تعبیر به تروریسم انتحاری شده و احتمال می‌رود که در آینده به هرج و مرج طلبی منتهی گردد، از روی کینه‌توزی صرف و برای انتقام‌جویی صورت نمی‌گیرد. تروریسم نوین به جای کشتار جمعی، امکان اختلال جمعی را برجسته می‌سازد. (۲۶) این نوع تروریسم با ورود به فضای مجازی، تروریسم مجازی^۱ را شکل داده و بی‌تردید، در عصر حاضر می‌توان ادعا نمود که بین رسانه‌های گروهی و تروریسم ارتباط مشخصی برقرار گردیده که خود زمینه‌های تروریسم رسانه‌ای^۲ را در شکل جدید جهان مجازی به تصویر می‌کشد.

---

1 . Virtual Terrorisem

2 . Media Terrorisem

سه. جنایت سازماندهی شده: نوع پیشین جنایت سازماندهی شده به مافیای قاچاق و قاچاقچیان ملی و بین‌المللی باز می‌گشت؛ اما نوع جدید آن، جنایتی است که به وسیله ارگانی منظم و منسجم برای انجام نوعی عملیات قهرآمیز با دارا بودن تشکیلات سازمان یافته صورت گرفته و موضوعاتی همچون قاچاق (دولتی و سازمان یافته)، پولشویی، آدم‌ربایی (موارد تأثیرگذار بر حوزه ملی و بین‌المللی)، هواپیماربایی، تجارت اسلحه، مواد مخدر و جنگ‌های نیابتی (۲۷) را شامل می‌شود.

تهدیدات بدون تهدیدگر نیز تهدیداتی است که در آن انگیزه، هدف، حوزه، دامنه، بازیگر، زمان و عامل تهدید به صورت جمعی و موردی مشخص نباشد. این نوع تهدیدات فرزند واقعی عصر اطلاعات می‌باشند و ویژگی‌های خاصی دارند که آنها را از تهدیدهای صوری (با مشخص بودن تهدیدگر) جدا می‌سازد:

- دیرینه و درازمدت هستند و نه زودگذر و کوتاه مدت.

- الزاماً همانند تهدیدهای سنتی بی‌معنی نیستند.

- می‌توانند در صورت تحقق جبران‌ناپذیر باشند.

- در مقایسه با مسایل امنیتی سنتی آن قدرها به اعمال روش‌های یکجانبه حساس نیستند.

- فراروی قلمروی دولت معنا می‌یابند.

- برخلاف تهدیدهای امنیتی سنتی، نه خیلی ارزان و نه خیلی وحدت بخش‌اند. (۲۸)

تهدیدهایی همچون تهدیدات شیمیایی، تهدیدات هسته‌ای جهانی (ابر بحران‌های هسته‌ای) و نظایر اینها، می‌توانند در لیست تهدیدات بدون تهدیدگر قرار گیرند. در این خصوص می‌توان به پاکت‌های حاوی پودر سیاه زخم اشاره کرد که کاملاً در زمره این نوع تهدیدات قرار می‌گیرد.

با توجه به تهدیدات عنوان شده، یک چالش جدی برای اطلاعات استراتژیک دربرآورد تهدیدات به نوع تهدیدات، قصد، زمان و بسترسازی آنها برمی‌گردد.

نتیجه گیری

عصر اطلاعات به طور گسترده‌ای باعث کاهش اهمیت فاصله و مسافت می‌شود. ویژگی‌های عصر اطلاعات و کارکردهای اطلاعات استراتژیک چالش‌هایی را در شش حوزه اساسی ایجاد می‌کند که ماحصل آن شکاف میان سیاست‌گذاران و تولیدکنندگان اطلاعات استراتژیک می‌باشد. پرداختن به راه‌حل برای رفع این چالش‌ها، هم‌درب‌گیرنده فرصت زمانی از تجربیات آینده برای درک و فهم کامل عصر اطلاعات می‌باشد و هم برآورد مقایسه‌ای در کارکرد دو بخش خصوصی و دولتی را در خصوص اطلاعات استراتژیک امکان‌پذیر می‌سازد. هرچند وظیفه این نوشتار توصیف و پردازش چالش‌های فراروی اطلاعات استراتژیک در عصر اطلاعات است؛ اما به عنوان یک پیشنهاد راهبردی برای کاهش و یا به حداقل رساندن شکاف میان سیاست‌گذار و بخش‌های مطرح‌شده، مبحث شرکت‌های مجازی و به تعبیری انجمن اطلاعات مجازی طرح می‌گردد. انجمن اطلاعات مجازی با حضور در فضای اطلاعات و اهتمام به جریان آزاد اطلاعات، ضمن برآورد تهدیدات در دو حوزه خصوصی و دولتی و با به کارگیری تمام امکانات بازیگران واقعی و گمنام واقعی و مشتریان واقعی و گمنام واقعی، می‌تواند دو حوزه اطلاعات غیرطبقه‌بندی و طبقه‌بندی را با به کارگیری ابزارهای جدید تحلیل، و ایجاد خطوط جهانی در تفکرات ملی ایجاد نماید. هرچند این تصور می‌تواند فرهنگ‌ها و تمدن‌های کوچک را متزلزل و تا حدی استحاله نماید، اما می‌توان امید داشت که با تکیه بر داشته‌ها، توانایی‌ها و استعداد‌های ملی بتوان در این عرصه وارد شد و به عنوان عضو انجمن در فضای مجازی جهان به بازیگری پرداخت. در غیر این صورت چالش‌های برشمرده‌شده می‌تواند تأثیر خود را بر رویکرد نظام‌های سیاسی و امنیتی کشورها علی‌الخصوص کشورهای جهان سوم بگذارند. بنابراین بایستی به این باور برسیم که در عصر اطلاعات هر فرد، گروه، سازمان و کشوری می‌تواند برای خود فضا و زمان بازیگری فراهم آورد و حوزه غافلگیری به خصوص در زمینه تهدیدات بدون تهدیدگر، به مراتب برجسته‌تر، حساس‌تر و کارا تر شده است.

یادداشت‌ها

1. See, Darling, Arthour.B, *CIA: The Instrument For State*, Pennsylvania: Park University, 1990.
۲. علینقی، امیرحسین (به اهتمام)، *نگاهی به مسائل امنیتی ایران*، تهران، پژوهشکده مطالعات راهبردی، ۱۳۸۰، صص ۱۱۵ - ۱۱۴.
3. See, Green house., Steven, *The Germinate American Diplomacy*, Newyork Tmes, october 9. 1995.
۴. در خصوص دو انقلاب اختراع خط و گراورسازی می‌توان اذعان داشت که تقریباً هیچ اسنادی وجود ندارد.
۵. صدوقی، مرادعلی، *تکنولوژی اطلاعاتی و حاکمیت ملی*، دفتر مطالعات سیاسی و بین‌المللی، ۱۳۸۰، ص ۳۱.
6. Davis, Jack, "Tensions in Analyst - Policy Maker Relations: Opinion, Facts & Evidence", *The Sherman Kent Center for Intelligence Analysis Occasional Papers*, Volume1, Number2, Sum, 2002 p. 1-3.
7. Perri, *E-governance: Styles of Political Judgment in the information Age Polity*, N.Y, Palgrave Macmillan, 2004, pp. 33 - 34.
۸. دیننگ، دی‌ای، *جنگ اطلاعات و امنیت*، گروه مترجمان، تهران، انتشارات مؤسسه فرهنگی هنری پردازش هوشمند علانم، ۱۳۸۳، صص ۲۵ - ۲۴.
9. See, Permanent Select Committee on Intelligence, U.S. House of Rep Ic21: Intelligence Community in the 21st Century, Washington D.C: U.S. Government Printing Office, 1996, pp. 256 - 277.
۱۰. ر.ک، دیننگ، پیشین، ص ۲۸ - ۲۶.
۱۱. ضیایی‌پور، حمید، *جنگ نرم: ویژه جنگ رایانه‌ای*، جلد اول، تهران، انتشارات مؤسسه فرهنگی مطالعات و تحقیقات بین‌المللی ابرار معاصر تهران، ۱۳۸۳، ص ۲۷ - ۱۵.
۱۲. دیننگ، دی‌ای، پیشین، ص ۴۰ - ۳۹.
۱۳. قدرت‌های چهارگانه عبارتند از قدرت‌های نظامی، سیاسی، اقتصادی و فرهنگی - اجتماعی.
۱۴. نای. جوزف. اس، *قدرت نرم و مدیریت منازعه در عصر اطلاعات*، (گزارش تحقیقاتی) ترجمه حسن هادی، پژوهشکده مطالعات راهبردی، ۱۳۸۲، ص ۵.
۱۵. ر.ک. ضیایی‌پور، حمید، پیشین، جلد ۱و. ۲.
16. Albers, Davids. & John J.Garstka & Others, Network Centirc Warfare: DoD, C4ISR Cooperative Research Program Developing & Leveraging information, February 2000.
۱۷. برای محورهای تهدیدات به منبع زیر توجه شود:
  - Kasrils, Ronald, *Information Peacekeeping: A Nobel Objective*, Minister for Intelligece Sevices Republic of South Africa Oss.net May 2002.
18. Prange, John, Making the Case for Advanced Question Answering, May 2004, p.2.

<http://www.icarda.org.may> 2004

19. National Strategic Intelligence Amendment Act 37 of 1998. p.3.

- www.info.gov.za/gazette/acts/1998/a37-98.pdf.

۲۰. کوارمبی، نیل. *فعالیت‌های پیش‌رو در زمینه اطلاعات جنایی استراتژیک*، (گزارش تحقیقاتی)، ترجمه محمود کلاهیچیان به اهتمام، پژوهشکده مطالعات راهبردی، ۱۳۸۴، ص ۱۱ - ۱۰

21. Davis, Jack. Ibid P.6

۲۲. کلهر، رضا، *اطلاعات استراتژیک: تصمیم‌گیری (گفتگوی علمی)*، پژوهشکده مطالعات راهبردی، ۱۳۸۴، ص ۱۲ - ۱۱

۲۳. Swot دربرگیرنده حوزه قوت‌ها (Strengths)، ضعف‌ها (Weaknesses) فرصت‌ها (Opportunities) و تهدیدات (Threats) می‌باشد.

24. *European Foundation For the Improvement of Living & Working Conditions*, Generating Strategic Intelligence, Hand Book of knowledge Society Foresight, 2003, p. 76.

۲۵. کلهر، رضا، «مبانی اطلاعات استراتژیک»، *ماهنامه اطلاعات راهبردی*، سال اول شماره اول، خرداد ۱۳۸۲، ص ۴۳ - ۴۲

۲۶. اختلال جمعی را می‌توان اختلال در زیرساخت‌های مهم همچون قدرت، کنترل ترافیک هوایی، بانکداری ارتباطات از راه دور و تأسیسات حساس و حیاتی دانست.

۲۷. منظور از جنگ‌های نیابتی، اعمال تهدید توسط سازمان، واحد و یا کشور ثالثی است که با اجبر شدن توسط یکی از طرف‌های درگیری درصدد تخریب و انهدام سیستم‌های نظامی - دفاعی طرف مقابل برمی‌آید. جنگ‌های نیابتی در حال حاضر، حتی در حوزه سازمان‌های داخل کشور نیز مطرح‌اند.

۲۸. ترورتون، گری‌گوری. اف، *تجدید ساختار اطلاعات در عصر اطلاع‌رسانی*، ترجمه معاونت پژوهشی دانشکده، تهران، دانشکده امام باقر(ع)، ۱۳۸۳، ص ۸۸ - ۸۶